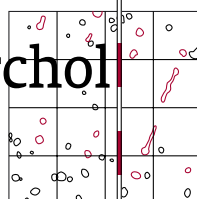

Bureauonderzoek naar de archeologische potentie van het herinrichtingsgebied Linne-Vlootbeek

L. Verhart & I.M. van Wijk

Autorisatie: E.A.G. Ball

Archol

Archeologisch Onderzoek Leiden BV

Colofon

Archol rapport nummer 45

Bureauonderzoek naar de archeologische potentie van het herinrichtingsgebied Linne-Vlootbeek

Opdrachtgever: Bureau Witteveen en Bos i.o.v.
Waterschap Roer en Overmaas

Contactpersoon opdrachtgever: dhr. N. Jaarsma

Uitvoering: drs. I.M. van Wijk
drs. E.A.G. Ball
dr. L. Verhart

Auteurs : dr. L.Verhart
drs. I.M. van Wijk

Beeldmateriaal: drs. W. Laan
mevr. S. Shek

Autorisatie/projectleiding: drs. E.A.G. Ball

Opmaak: Textcetera, Den Haag
Reproductie: Haveka, Alblasterdam
ISSN 1569-2396

© Archol bv, Leiden 2005

Postbus 9515
2300 RA Leiden
info@archol.nl
t: 071-5273313
f: 071-5272429

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Huidig gebruik	6
3	Historische Situatie	6
4	Landschappelijk kader	7
5	Archeologisch kader	9
6	De archeologische verwachting	12
7	Conclusie en advies	14
	literatuur	15

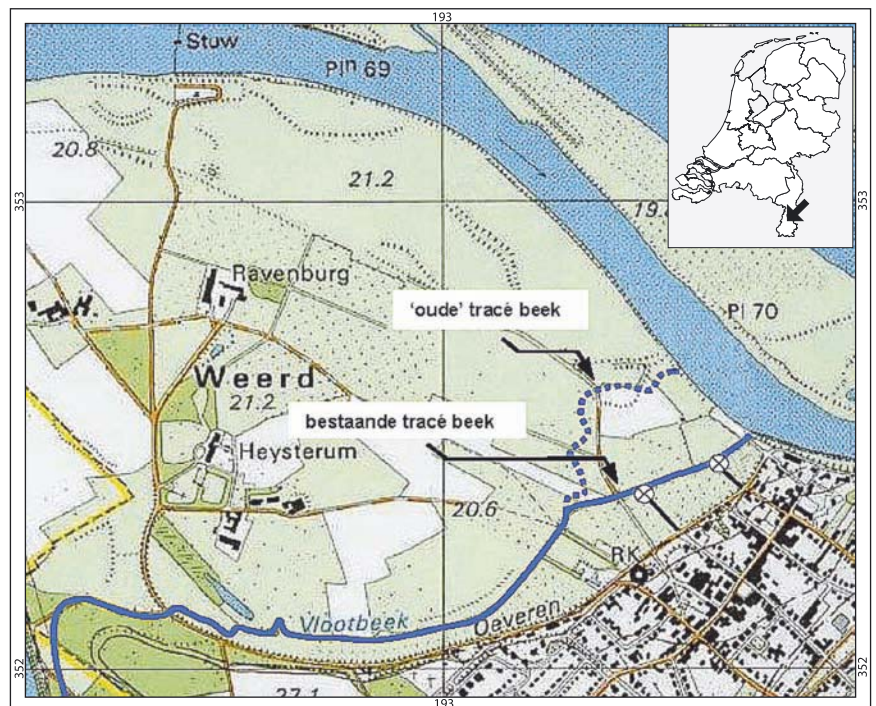
1 Inleiding

Op verzoek van het bureau Witteveen en Bos in opdracht van Waterschap Roer en Overmaas, is door Archol BV in samenwerking met Stone Age een archeologisch bureauonderzoek ten behoeve van het plangebied Linnerweerd te Linne uitgevoerd. Hier wordt voor de benedenloop en het mondingsgebied van de Vlootbeek een herinrichtingsplan gemaakt. Daarbij wordt het huidige tracé van de Vlootbeek verplaatst naar zijn oorspronkelijke tracé dat iets noordelijker is gelegen. Over een lengte van ongeveer 500 meter en met een maximale breedte van 40 meter wordt het oorspronkelijke tracé opnieuw ingericht (zie Inrichtingsvisie Vlootbeek 2005 – Witteveen en Bos).

Voor een bureauonderzoek worden de archeologische vondsten en opgravingsgegevens van het plangebied geïnventariseerd tot maximaal 2 km² daaromheen. Ter aanvulling op deze gegevens heeft een literatuur- en archiefstudie plaatsgevonden.

Figuur.1

Plangebied met voorgenomen herinrichting
(bron: Inrichtingsvisie
Vlootbeek - Witteveen en Bos)

Administratieve gegevens

Datum per procesonderdeel Opdrachtgever	Archiefonderzoek + rapportage: juni 2005 Bureau Witteveen en Bos in opdracht van Waterschap Roer en Overmaas
Uitvoerder	Archeologisch Onderzoek Leiden (Archol BV)
Bevoegd gezag	Provincie Limburg
Locatie	Gemeente: Maasbracht Plaats: Linne Toponiem: Linnerweerd
Coördinaten plangebied	193.273/352658 Precisie: 3
Geomorfologie	Holocene riviervlakte met ouwe maasmeanders en afgedekt door Jonge Rivierklei
Bodem	licht zavelige Kalkhoudende (Rd10A) en Kalkloze (Rd10C) Ooivaaggronden

Tabel 1

Administratieve gegevens archeologisch
onderzoek Linne-Vlootbeek

2 Huidig gebruik

De Linnerweerd is een van de nog weinige natuurlijke uiterwaarden van de Maas. Hierin komt een oude Maasmeander voor, waarin de Vlootbeek zich een weg naar de Maas zoekt. Het gebied is ongeveer 130 hectare groot. In de Linnerweerd zijn nog geen afgravingen of ontgravingen geweest. Duidelijk herkenbaar in het gebied is het eerste Maasterras en de oude Maasmeander. Het gebied wordt tegenwoordig gebruikt voor populierenaanplant en een aantal agrarische doeleinden zoals fruitteelt. Een aantal boerderijen is gevestigd in het gebied op doorgaans van oudsher gebruikte locaties zoals de Ravenburg. Op het eerste Maasterras ligt nu het dorp Linne dat in de 13^e eeuw een versterkte nederzetting was.

3 Historische situatie

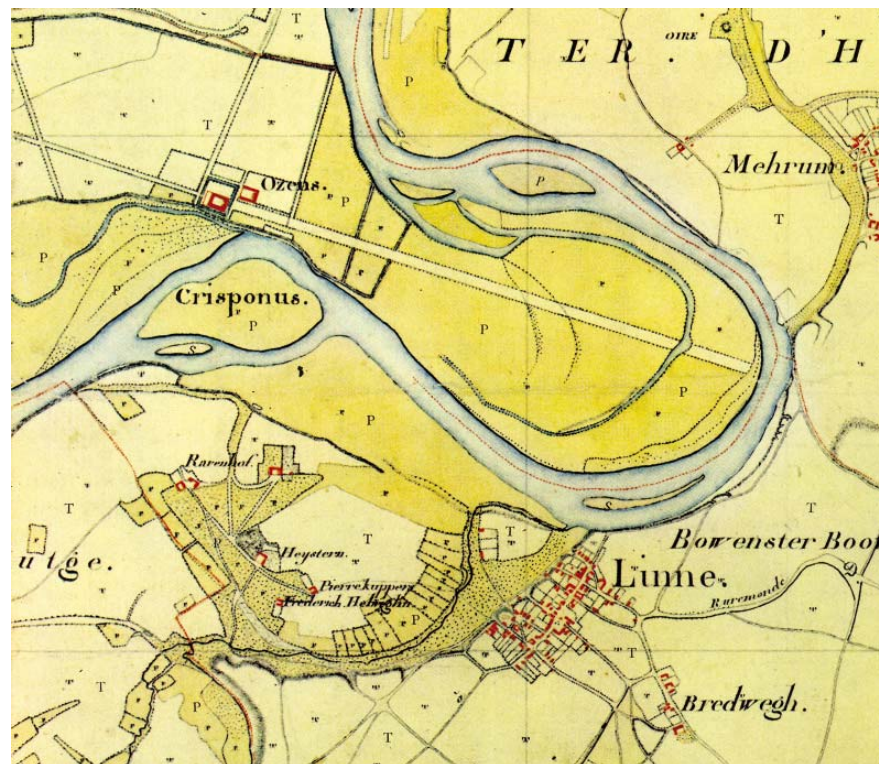
Op de Tranchotkaart van rond 1805 is het historische landgebruik af te lezen. Daarop is vermeld dat de Linnerweerd voornamelijk is gebruikt als weidegrond en deels als akkerland. Deze akkers (met name boomgaarden) bevinden zich vooral langs de oevers van de vlootbeek. In het gebied waren enkele grote, vaak carré-vormige, boerderijen verspreid gevestigd. Ze liggen meestal op kleine hoogten, zoals de Ravenburg en Heysteren.¹ Het huidige huis De Ravenburg is gedeeltelijk achttiende- en gedeeltelijk negentiende-eeuws maar de oudst bekende melding dateert uit 1638. De dicht bij de Maas gelegen hoeve Ravenhof was eens onderdeel van het complex Ravenborgh (Ravenburg), maar werd waarschijnlijk tijdens een overstroming in 1880 verwoest.

¹ Hermans 1973.

De consoles aan de oprijlaan van Ravenburg dragen nog de naam 'Ravenhoff' en zijn waarschijnlijk afkomstig van de oude hoeve. Het oorspronkelijke huis werd gebouwd door de familie Rave(n). Via huwelijk komt het huis in handen van Johan van Hagen. Aan het eind van de achttiende eeuw komt het aan de familie Janssens, die het nog steeds in bezit heeft.² Op de kadastrale kaarten van Ubaghs (eind 19e – begin 20e eeuw) is een vermelding van een boerderij ("het Weerdje") die zich binnen de grenzen van het plangebied bevindt. Van een ander karakter is de bebouwing op een kleine hoogte op de rechteroever van de Vlootbeek, vlakbij de monding in de Maas. Op de Tranchotkaart zijn enkele kleine akkerpercelen te onderscheiden met twee gebouwtjes. Deze hoogte valt precies binnen het plangebied.

Figuur 2

Tranchotkaart met de daarop in het begin van de negentiende eeuw aanwezige bebouwing.

4 Landschappelijk kader

Tijdens het Pleistoceen werden de Maasterrassen geformeerd waarbij de Maas zich in zijn eigen erosiebasis insneed. Hierdoor trad terrasvorming op en verplaatste de Maas zijn loop naar het westen. De Holocene riviervlakte (met huidige Maasbedding) vormt het laagste deel van het Maasterrassenlandschap.³ In het Holoceen kreeg de Maas een sterk meanderend karakter waarbij nieuwe meanders gevormd werden en oude dicht-slibden en afgedekt werden door recentere afzettingen van jonge rivierklei. Deze sedimentatie van jonge rivierklei wordt algemeen gedateerd tijdens de Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd en later.⁴ De recente afzettingen zijn onder andere af te leiden uit de vermelding van recente overstromingen uit de late Middeleeuwen (zie boven) en zelfs zeer recent in de jaren '90 van de vorige eeuw.

² Bron: www.kasteleninlimburg.nl

³ Van den Berg 1996

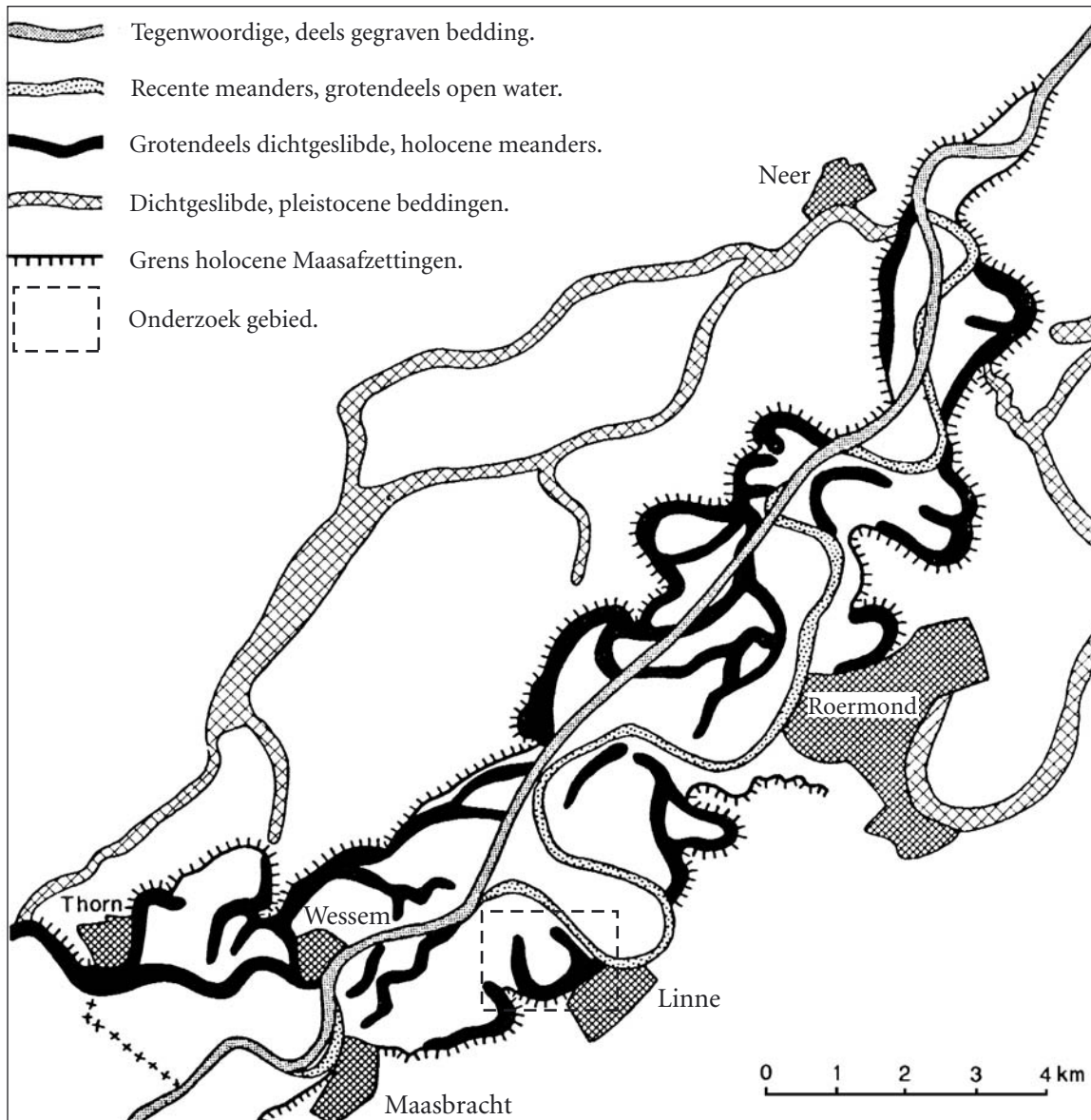
⁴ Van den Broek en Marel 1994; Paulissen 1973

Net ten zuiden van het plangebied ligt een terrasrand waarop het dorp Linne is gesticht. Tussen deze terrasrand en de jonge rivierkleiafzettingen kronkelt de benedenloop van de Vlootbeek, die nog een gedeelte van een oude meander van de Maas volgt waarna ze uitmondt in de huidige bedding van Maas. Zoals al eerder vermeld is de Linnerweerd tegenwoordig nog een van de weinige natuurlijke uiterwaarden van de Maas.

De Vlootbeek ontspringt in Duitsland en komt bij Posterholt (Achterste Varst) ons land binnen. Door kanalisatiewerkzaamheden is vrijwel de gehele loop van de beek antropogeen van karakter. Alleen het middendeel, met meanders langs de het stuifduinengebied bij het Munningsbos en 't Sweeltje, heeft nog een vrij natuurlijk karakter behouden. De voornaamste zijlopen van de Vlootbeek zijn de gegraven Onderste Leigraaf in de bovenloop en de Putbeek en Vulensbeek in de benedenloop. Verder komen nog diverse afwateringsslootjes op de Vlootbeek uit. De geologische geschiedenis van de Vlootbeek is redelijk goed bekend door het onderzoek van Mesolithische vindplaatsen in het oosten van het dal.⁵

Figuur 3

De Maas en haar beddingen door de eeuwen heen. (bron: Stiboka)

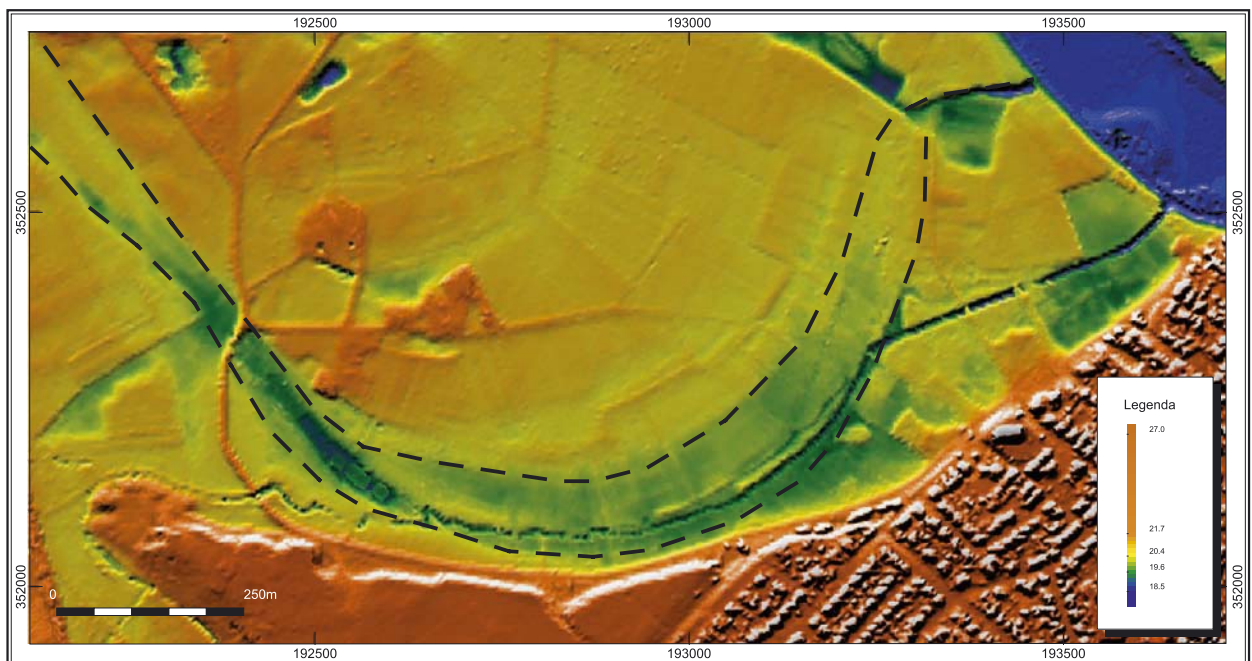

⁵ Verhart & Wansleeben 2001a, 2001b.

Figuur 4

Kaart op basis van het Actueel Hoogtebestand van Nederland met daarop duidelijk zichtbaar de oude Maasarm, de huidige Vlootbeek en de rand van het laagterras.

De huidige Vlootbeek stroomt daar in een twee kilometer breed Laat-Glaciaal dal van de Roer. Aan het begin van het Holoceen heeft - waarschijnlijk door tektonische activiteiten - de Roer zijn loop verlegd naar het noorden. In het zuidelijke deel van het twee kilometer brede Roerdal ontwikkelde zich een beek die nu bekend is als de Vlootbeek. Door verminderde watertoevoer resulteerde dit in een sterk meanderende loop. Door stuifduinvorming bij 't Sweeltje en meer in noordelijke richting, kon de Vlootbeek zijn loop in het oude Roerdal niet vervolgen en moest afbuigen naar het zuiden naar de bedding die de beek nu nog heeft. Verder naar het westen toe is de beek steeds meer vergraven, vooral in de bloeiperiode van het kasteel van Montfort. Het water van de Vlootbeek was cruciaal voor de verdedigingsfunctie van het Kasteel.

5 Archeologisch kader

Voor het vervaardigen van een kaart met daarop de bekende archeologische waarden is een bronnenonderzoek uitgevoerd (tabel 2).

Tabel 2

Geraadpleegde bronnen

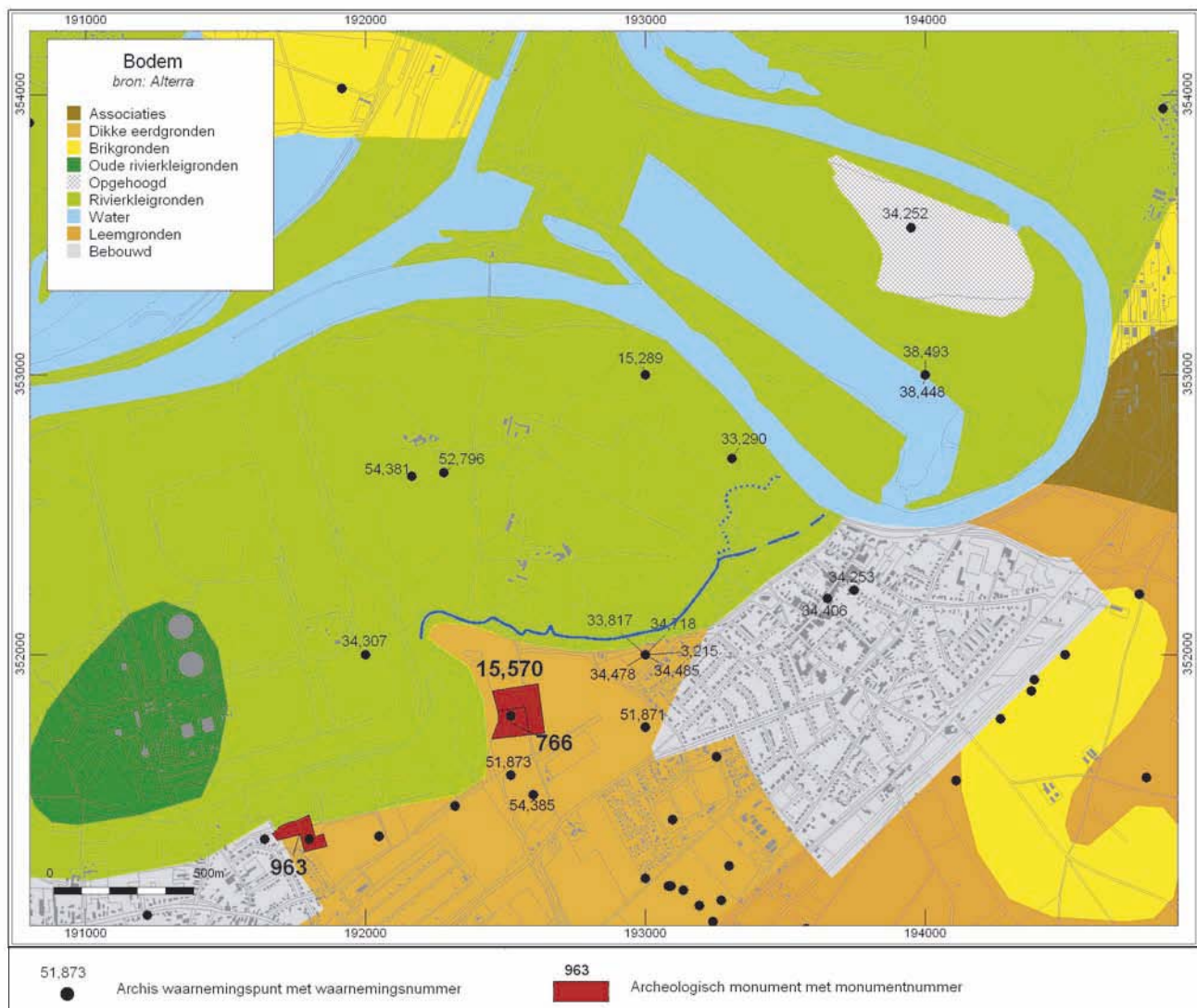
Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)
 Archief Bonnefantenmuseum
 Archief Provinciaal Depot Limburg
 Archief Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (CAA en CMA)
 Archief Heemkundevereniging Roerstreek/Maasdalproject
 Archeologische Monumenten Kaart (AMK)
 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
 Kadasterkaart Ubaghs

In de archieven van het Bonnefantenmuseum, het provinciaal depot en het streekarchief van de Heemkundevereniging Roerstreek waren geen meldingen bekend uit het plangebied. Hetzelfde geldt voor ARCHIS, het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA).

Het onderzoeksgebied (zie figuur 5) kent wel een aantal archeologische waarnemingen (tabel 3). Het meest opvallende zijn de waarnemingen die gedaan zijn op de rand van het Maasterras. Het betreffen hier voornamelijk vondsten en sporen uit de Romeinse tijd die zeer waarschijnlijk gerelateerd kunnen worden aan de Romeinse villa (monumentnummer 963) en Romeins grafveld (monumentnummer 766 en 15570) die zich ten zuidwesten van het plangebied bevinden. Daarnaast bevinden zich nog enkele, vermoedelijk, (vroeg-) middeleeuwse urnen in het centrum van Linne op de rand van het terras. Ten noordoosten van het plangebied zijn sporen van een 17e eeuwse boerderij teruggevonden. Waarneming 33290 betreft één (of meerdere) grafcontext(en) met daarin aardewerk, glaswerk en metalen (zie tabel 3). De waarneming lijkt, op basis van de coördinaten, direct naast het plangebied (en dus het te verstoren gebied) te liggen. Deze waarneming moet in twijfel worden getrokken. De omschrijving van de grafinventaris komt overeen met de vondst van een graf in 1945.⁶ Dit graf lag op de Ossenberg, ten zuiden van huis Heysteren en ongeveer 1 km ten zuidoosten van het plangebied. Op de Ossenberg heeft ook in 1961 een opgraving plaatsgevonden door de ROB (Archis-waarnemingsnummer 31508, CMA-code 58D-014).⁷

Figuur 5

Bodemkaart met archeologische waarnemingen. De monumenten; het Villatterrein en het Romeinse Grafveld zijn hierop aangegeven.

6 Van Doorselaer 1964, 324.

7 Hiddink 2003, 9.

In 2001 is er door RAAP een archeologische begeleiding uitgevoerd waarbij weer Romeins materiaal, waaronder amforen, aan het licht kwam.

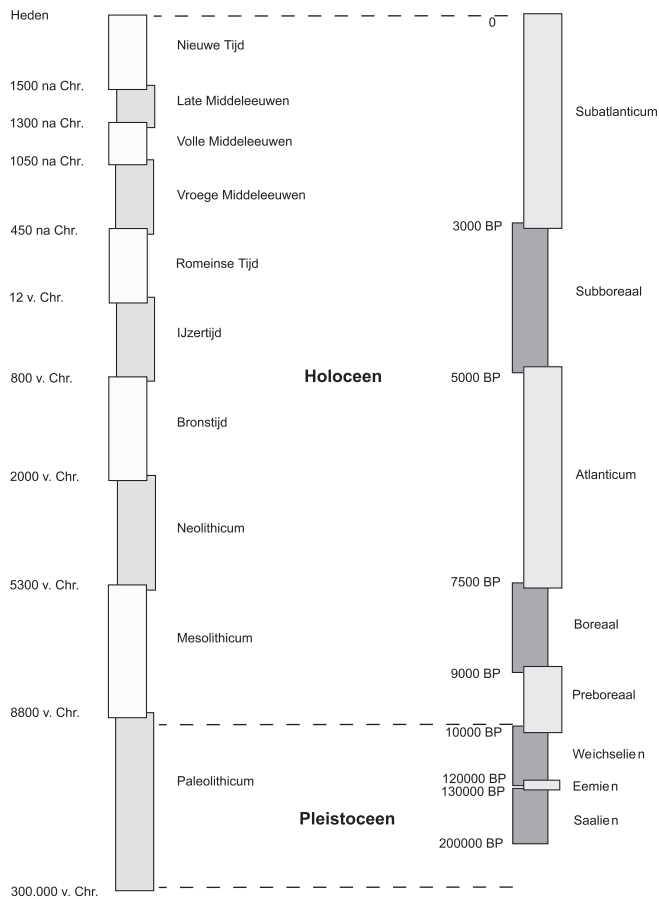
De overige waarnemingen zijn voornamelijk vondsten die moeilijk aan een bepaalde locatie zijn toe te wijzen. Hierbij gaat voornamelijk om metaalvondsten (Bronstijd-Middeleeuwen) die bij het opbaggeren van grind in de Maas gevonden zijn. Veel van die vondsten zijn afkomstig van baggeraars en niet altijd zijn de vondstgegevens even betrouwbaar. Daarnaast zijn er ook collectioneers geweest die claimden dat spectaculaire vondsten uit de Maas afkomstig zouden zijn. Dergelijke twijfelachtige vondsten zijn de Paleolithische artefacten uit de voormalige collectie Wouters.

Er is echter één grindgroeve waaruit een veelvoud van metaalvondsten is gedaan. Het is vooralsnog onduidelijk of het een depositie betreft of dat we te maken hebben met verspoeld materiaal.

Tabel 3

Lijst van ARCHIS waarnemingen

<i>Waarnemingsnummer</i>	<i>Begin datering</i>	<i>Eind datering</i>	<i>Vondsten/details</i>
34718	Bronstijd	Bronstijd	bronzen zwaard, opgebaggerd uit de Maas
34485	Middeleeuwen	Middeleeuwen	ijzeren lans/speerpunt en ijzeren 'kantrechtbijl', opgebaggerd uit de Maas
34406	XXX	Middeleeuwen	kooppot/voorraadpot
34253	Middeleeuwen	Middeleeuwen	aardewerk gedraaid, late Middeleeuwen
38448	Romeinse tijd	Nieuwe Tijd	ijzeren enterhaak, opgebaggerd uit de Maas
54385	Mesolithicum	Middeleeuwen	Raap-vindplaats, aardewerk Prehistorie tot Middeleeuwen, afslag vuursteen. In 25 van de 41 boringen is archeologisch materiaal gevonden.
51873	Romeinse tijd	Romeinse tijd	bronzen (schotel-)fibula
51871	Middeleeuwen	Nieuwe Tijd	bronzen/vergulden crucifix, zilveren munt geslagen te Roermond
34252	Middeleeuwen	Middeleeuwen	ijzeren lanspunt-speerpunt, Karolingisch
38493	Mesolithicum	IJzertijd	geweibijl met doorboring, in grindgat
33290	Romeinse tijd	Romeinse tijd	grafcontext: bekers, terra sigillata kom, glazen kom, lanspunt, schede van dolk.
15289	Paleolithicum	Paleolithicum	geweibijl-Lyngbybijl, Ahrensburgcultuur
52796	Neolithicum	Neolithicum	bijlafslag van geslepen bijl
3215	Neolithicum	Neolithicum	bijl van geslepen Valkenburgvuursteen
54381	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Raap-vindplaats, bouwpuin/huishoudelijk afval
33817	Romeinse tijd	Romeinse tijd	bronzen knikfibula
34307	Romeinse tijd	Middeleeuwen	bronzen beslagstuk

Figuur 6
Algemene tijdsbalk

6 De archeologische verwachting

Binnen het feitelijke plangebied zijn geen archeologische waarnemingen bekend die ons direct informeren over de archeologische potentie van het gebied. De potentie moet dus ingeschat worden aan de hand van vondsten in een iets ruimer gebied in combinatie met de geologische ontstaansgeschiedenis en de historische bronnen.

Het plangebied ligt in het laagterras van de Maas, dat in bodemkundige zin is gekarakteriseerd als (jonge) rivierkleigronden. Die kleigronden zijn afgezet door een combinatie van insnijdingen en overstromingen van de Maas en dateren mogelijk uit de Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd en later. Een relatief recente datering is het meest waarschijnlijk, vanwege het ontbreken van vondsten met een hoge ouderdom.

Het is niet duidelijk tot op welke diepte de Maasinsnijdingen hebben plaatsgevonden. Indien dit diep is, dan is het ook zeer aannemelijk dat de oude, Vroeg-Holocene afzettingen op de bodem van de Vlootbeek, en eventuele jongere sedimenten, zijn geërodeerd. In dat geval zou er alleen nog verspoeld materiaal kunnen worden aangetroffen. Dat de insnijdingen een behoorlijke diepte kunnen bereiken valt af te lezen uit het Actuele Hoogtebestand van Nederland (figuur 4). Langs de terrasrand van Linne is een duidelijke geul te herkennen die bij de monding in de Maas precies overeenkomt met de te reconstrueren loop van de Vlootbeek. De kans wordt gering geacht dat oudere afzettingen met artefacten zich nog *in situ* bevinden, maar zekerheid is zonder uitvoerig booronderzoek hierover niet te verkrijgen.

In de Maas zijn bij baggerwerkzaamheden zeer veel archeologische vondsten boven water gekomen.⁸ Daarnaast heeft onderzoek in de Maastrichtse groeve Belvédère aangetoond dat reeds 250.000 jaar geleden prehistorische mensen aan de oevers van de Maas bivakkeerden. In theorie kunnen er zich dus verspoelde vondsten in de Maasafzettingen bevinden die dateren uit een lange periode. De kans om echter dergelijke solitaire vondsten aan te treffen is waarschijnlijk gering.

De kans op jongere vondsten, vanaf de Romeinse tijd wordt groter geacht. Op de terrasrand liggen een groot aantal vondstlocaties uit de Romeinse tijd, met als meest aansprekende voorbeeld de villa van Maasbracht. Indien de Maasmeander uit de Romeinse tijd dateert dan zijn hier in potentie ook vondsten uit die tijd te verwachten.

Ook uit de jongere perioden kunnen vondsten worden geborgen. Zo zijn er bij Stevensweert middeleeuwse gereedschappen opgebaggerd, die mogelijk overboord zijn gevallen, of erger, met een gezonken schip van doen hebben. Als de Maasmeander in de middeleeuwen water voerde dan zijn dergelijke vondsten in het plangebied mogelijk ook aanwezig.

Wel zijn er in het plangebied bewoningssporen aan te treffen uit de Nieuwe Tijd. Op de Tranchotkaart van rond 1805 zijn binnen het plangebied enkele kleine percelen zichtbaar met bebouwing in het noorden en zuiden. Op de eerste serie topografische kaarten uit 1837-1844 is zichtbaar dat alleen het zuidelijke perceel nog bebouwing heeft. In 1867 op de gemeentekaart van Linne is nog steeds de bebouwing aanwezig en wordt Ravenhof genoemd.⁹ Zoals eerder is vermeld, werd deze boerderij vermoedelijk in 1880 door een overstroming verwoest.

Tot slot een apart woord over zogenaamde 'deposities'. Vanaf het Neolithicum begon men op bepaalde plaatsen voorwerpen te offeren.

Favoriete locaties daarvoor waren venen, poelen, beken en rivieren. Vooral de mondingen van kleinere beken en rivieren in een grote rivier waren zeer in zwang.¹⁰ Zo zijn er duidelijke concentraties van bronstijdvondsten bij de monding van de Roer en van de Brachter Beek.¹¹ Het dal van de Vlootbeek staat in verbinding met onder andere het Gebroek, Putbroek, Reigelsbroek, Echterbroek en Groot Broek tussen Montfort en Echt. Dit gebied is een van de rijkste van Nederland met deposities uit de Bronstijd.¹² Er zijn bijlen, speerpunten en zwaarden aangetroffen.

Het ligt in de lijn van de verwachting dat bij een beek met in het achterland vele depositie de kans zeer groot is dat bij de monding van de Vlootbeek ook deposities kunnen voorkomen. Die mondingen zijn immers favoriete locaties. Cruciaal daarin is de vaststelling of de oorspronkelijke beeksedimenten nog bewaard zijn gebleven of niet. De Maasmeanders die in het plangebied lopen lijken echter van jongere datum dan de Bronstijd, zodat conservering van beekafzettingen niet erg waarschijnlijk is.

8 Fontijn 2002; Roymans 1990; Verhart 2003

9 Kuyper 1867.

10 Fontijn 2002; Roymans 1990.

11 Fontijn 2002, 261, fig 14.1.

12 Fontijn 2002.

7 Conclusie en advies

Er zijn weinig directe aanwijzingen voor een grote archeologische potentie van het gebied waarin de nieuwe loop van de Vlootbeek geprojecteerd is. De aanwezigheid van een Romeins grafveld in het plangebied blijkt waarschijnlijk niet het geval te zijn. Er zijn alleen duidelijke aanwijzingen voor bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd en dan gaat het om sporen van de boerderij Ravenhof, met een 18e eeuwse ouderdom. Mogelijk dat er zich nog funderingsresten in de ondergrond bevinden.

Omdat het niet mogelijk bleek vast te stellen tot op welke diepte de Maas het plangebied en de oude bedding van de Vlootbeek geërodeerd heeft, kunnen geen uitspraken worden gedaan over de mogelijke aanwezigheid van deposities en vondsten uit de Romeinse tijd (of vroeger).

De kans belangwekkend archeologisch materiaal *in situ* aan te treffen wordt relatief klein geacht. Wel zou er de mogelijkheid bestaan dat er zich verspoelde artefacten uit verschillende perioden in het sediment bevinden. Vandaar dat wij voorstellen het gebied slechts met een beperkte vervolgmaatregel te bekijken en toe te staan dat tijdens het graafwerk een archeologische begeleiding wordt uitgevoerd, waarbij waarnemingen kunnen worden verricht. Indien alsnog behoudenswaardige archeologische vondsten worden gedaan, moeten archeologen de kans krijgen deze op een degelijke manier op te graven. Over dit laatste moeten afspraken worden vastgelegd.

Literatuur

- Berg, M.W. van den, 1996: *fluvial sequences of the Maas, a 10 Ma record of neotronics and climate change at various time-scales*. Thesis, Landbouw Universiteit Wageningen.
- Broek, J.M.M. van den & H.W. van der Marel, 1994: *De alluviale gronden van de Maas, de Roer, de Geul in Limburg*. Centrum voor landbouwpublicaties en landbouwdocumentatie. Wageningen.
- Doorselaar, A. van, 1964: *Repertorium van de begraafplaatsen uit de Romeinse tijd in Noord-Gallië I-II*. Brussel.
- Fontijn, D. R. 2002: Sacrificial Landscapes. Cultural biographies of persons, objects and 'natural' places in the Bronze Age of the southern Netherlands, c. 2300-600 BC. *Analecta Praehistorica Leidensia* 33/34 (Proefschrift).
- Hermans, J.Th., 1973: De Linnerweerd. *Roerstreek '73, Jaarboek van de Heemkunde Vereniging Roerstreek* 5, 72-86.
- Hiddink, H., 2003: Transportleiding Linne-Herten, gemeente Maasbracht; een archeologische begeleiding. RAAP-rapport 849.
- Kuyper, J., 1867: *Gemeente-atlas van Limburg*. Maasbree (Herdruk 1981).
- Paulissen, E., 1973: De morfologie en kwartairstratigrafie van de Maasvallei in Belgisch Limburg. *Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten. Klasse der wetenschappen XXXV* (nr.127). Brussel.
- Roymans, N., 1990: *Tribal societies in Northern Gaul. An anthropological perspective*. Amsterdam (Cingula 12).
- Verhart, L.B.M. & M. Wansleeben, 2001a: Het Vlootbeekdal verder in kaart gebracht. *Roerstreek 2001, Jaarboek van de Heemkunde Vereniging Roerstreek* 33, 149-160.
- Verhart, L.B.M. & M. Wansleeben, 2001b: Het dal van de Vlootbeek 9100 jaar geleden. *Archeologie in Limburg* 87, 2-6.
- Verhart, Leo, 2003: 2003: Een zwaard waarmee je gezien kon worden. *Archeologie in Limburg* 95, 19-22.

